

О. М. Кушнірчук-Ставнича,
к. е. н., старший викладач, Львівський інститут економіки і туризму

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНИ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

O. Kushnirchuk-Stavnich, PhD of economy, senior lecturer of Lviv institute of economics and tourism

REGULATORY SUPPORT OF TOURISM RESOURCES USE AND PROTECTION IN CARPATHIAN REGION OF UKRAINE

У статті здійснено огляд стану нормативно-правового забезпечення використання і охорони туристичних ресурсів Карпатського регіону України. Зокрема проаналізовані законодавчі акти, які безпосередньо та опосередковано стосуються використання в туризмі і охорони природних, історико-культурних, соціально-економічних ресурсів. Висвітлено слабкі сторони нормативно-правової бази в контексті проблематики дослідження. Визначено туристичну галузь як одну з пріоритетних галузей економіки України для державного інвестування. Здійснено огляд туристичних інвестиційних пропозицій в областях Карпатського регіону України, які є привабливими для вітчизняних та іноземних інвесторів. Визначено види рекреації та відпочинку, які потребують державного стимулювання інвестиційної діяльності. Виділено ключові напрями нормативно-правового регулювання туристичної діяльності, що потребують удосконалення з урахуванням сучасних потреб туристичного бізнесу та економіки України загалом.

The article provides an overview of regulatory and legal support of tourism resources use and protection in Carpathian region of Ukraine. In particular, the legislation, which is directly and indirectly related to the use of natural, historical, cultural, social and economic resources in tourism is analyzed. The weaknesses of regulatory and legislative basement in the context of research issues are highlighted. The tourism industry is defined as one of the priority sectors of economy for public investment in Ukraine. The overview of investment proposals in administrative areas of Carpathian region of Ukraine, which are attractive for domestic and foreign investors, is done. The sectors of leisure and recreation, which need the government stimulation of investment activity, are defined. Highlighted the key vectors of tourism legislative regulation, which need to be improved, considering the modern needs of tourism industry and Ukrainian economy in general.

Ключові слова: нормативно-правове регулювання, туризм, туристичні ресурси, інвестиції в туризмі, охорона туристичних ресурсів, використання туристичних ресурсів.

Key words: legislative regulation, tourism, tourism resources, investment in tourism, tourism resources protection, tourism resources using.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Протягом останніх десяти років туристичний бізнес в Україні розвивається стрімкими темпами. З'являються нові види туризму, які базуються на залученні традиційних і нових туристичних ресурсів. При цьому варто зауважити, що нормативно-правова база, яка повинна регулювати залучення і використання природних, історико-культурних і соціально-економічних ресурсів з туристичною метою, є недосконалою. Більшість нормативно-правових актів лиш опосередковано торкаються використання і охорони туристичних ресурсів.

У контексті даного дослідження доречною є думка В.І. Цибуха, який стверджує, що "від стану правового забезпечення в Україні загалом і правового забезпечення функціонування туристичної індустрії зокрема залежить і існування туризму в Україні" [6]. Відтак, з урахуванням сучасного стану розвитку економіки особливої ваги набуває удосконалення нормативно-правових відносин у сфері охорони і використання природних, історико-культурних і соціально-економічних ресурсів з туристичною метою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика використання туристичних ресурсів в останні роки знаходиться в центрі уваги. В цій площині здійснювали свої дослідження вітчизняні науковці, зокрема такі географи: О. Бейдик, М. Борушак, В. Кифяк, Ю. Туниця [3; 4]. Інституційним аспектам використання туристичних ресурсів присвячені праці Л.Ю. Матвійчук [6]. Загалом основна увага більшості авторів приділяється аналізу ресурсної бази для розвитку різних видів туризму. Натомість питанням нормативно-правового регулювання використання й охорони туристичних ресурсів присвячено недостатньо уваги. На нашу думку, повноцінна нормативно-правова база для регулювання використання і охорони туристичних ресурсів є об'єктивною передумовою підвищення економічної ефективності туристичного бізнесу загалом.

ЗАВДАННЯ І ЦІЛІ СТАТТІ

Основна ціль даного дослідження — огляд стану нормативно-правового регулювання в сфері охорони і використання туристичних ресурсів.

Для досягнення цього цільового орієнтуру в рамках дослідження були поставлені такі завдання:

- розглянути нормативно-правові акти, які стосуються регулювання і охорони туристичних ресурсів;
- вивчити можливості для активізації розвитку різних видів туризму шляхом державного стимулювання інвестиційної активності в областях Карпатського регіону України;
- виявити слабкі сторони сучасної нормативно-правової бази, яка регулює використання і охорону природних, історико-культурних і соціально-економічних ресурсів;
- виокремити ключові напрямки удосконалення нормативно-правової бази в контексті використання і охорони туристичних ресурсів.

ВИКЛАД МАТЕРІАЛУ

В основі нормативно-правового регулювання використання і охорони туристичних ресурсів зокрема і туристичної сфери загалом знаходиться Закон України "Про туризм" від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. Стаття 3 зазначеного Закону стосується визначення і загальної характеристики туристичних ресурсів. Туристичні ресурси в цьому Законі визначено як "пропоновані або такі, що можуть пропонуватися, туристичні пропозиції на основі та з використанням об'єктів державної, комунальної чи приватної власності" [4]. Це визначення є загальним і не дає чіткого розуміння туристичних ресурсів та їх цільового призначення.

Охорона і використання в туризмі природних ресурсів регулюється Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища". Зокрема розділ IX цього Закону присвячений використанню природних ресурсів, додержанню вимог при їх використанні [2]. Проте основні положення Закону присвячені охороні природних ресурсів, натомість їх використання з туристичною метою оминається увагою.

Особливої уваги заслуговують нормативно-правові відносини в сфері використання і охорони історико-культурних ресурсів, які на сьогодні приносять значні прибутки туристичній галузі. Так, основним законом, який регламентує використання і охорону цих ресурсів є Закон України "Про охорону культурної спадщини України" [1]. В Законі подається чітка класифікація історико-культурних об'єктів, визначені засади управління їх охороною. Деякі питання щодо використання об'єктів культурної спадщини у туризмі регулюються статтею 9, в якій визначено загальні аспекти доступу до об'єктів культурної спадщини, визначено роль органів місцевого самоврядування стосовно охорони й використання історико-культурних ресурсів. У статті 11 йдеться про участь підприємств, закладів науки, ос-

віти та культури в охороні й використанні об'єктів культурної спадщини, їх популяризація та пропаганда. В статті 12 щодо екскурсійного відвідування пам'яток культурної спадщини зазначається, що "органи охорони культурної спадщини забезпечують по можливості вільний доступ до пам'яток з метою їх екскурсійного відвідування, якщо вони вважаються придатними для цього. Власник пам'ятки або уповноважений ним орган, особа, яка набула права володіння, користування чи управління, зобов'язані за погодженням з органами охорони культурної спадщини організувати такий доступ. Порядок цього доступу встановлюється охоронними договорами [1].

Використання й охорона музейних ресурсів регулюється в рамках Закону України "Про музеї і музейну справу" від 29.06.1995 р. № 249/95-ВР. Зокрема, цим Законом чітко визначено перелік основних видів музеїв, особливості їх створення та використання, матеріально-технічного забезпечення, міжнародної діяльності.

Загалом недосконалість нормативно-правової бази, яка регулює використання історико-культурних, природних і соціально-економічних ресурсів в туризмі, в опосередкованості її впливу на ці сторони функціонування туристичної галузі.

На нашу думку, особливої уваги потребує регулювання інвестиційної діяльності в туризмі, оскільки саме ця галузь виявилась однією з шести пріоритетних галузей для державного інвестування (згідно Закону України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць" від 06.09.2012 р. № 5205-VI).

Так, згідно з затвердженим Законом переліку, серед пріоритетних для інвестування галузей, окрім агропромислового комплексу, житлово-комунального комплексу, машинобудування, транспортної інфраструктури та переробної промисловості, виділено курортно-рекреаційну сферу і туризм. Зокрема в пріоритеті державної інвестиційної політики знаходиться будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури [3].

Сьогодні інвестиційні можливості туристичної галузі є надзвичайно високими. Величезна кількість об'єктів, перспективних для інвестування, занепадають та пустують, не використовуються з господарською метою. Така ситуація обумовлена недостатньою увагою органів державної влади до інвестиційної діяльності в туристичній галузі. В інвестиційному фокусі Держави була й залишається промисловість та виробнича сфера загалом.

Нами проаналізовано інвестиційні можливості Карпатського регіону України, на які слід звернути увагу. Зокрема здійснено огляд перспективних для інвестування об'єктів в областях Карпатського регіону (табл. 1).

У Карпатському регіоні найбільше туристичних інвестицій приймає Львівська область (1/10 частина від усіх інвестицій області), менше — Закарпатська та Івано-Франківська (в межах 4—6%). Чернівецька ж область за рівнем інвестування суттєво відстає (менше 1% інвестицій в туризмі). Проте, як відомо, туристичний потенціал Закарпатської і Чернівецької областей є високим, але він не розкривається повною мірою через низку факторів: по-перше, недостатнім є рівень використання туристичних ресурсів цих областей, їх залучення в туристичну галузь; по-друге, недостатньою є увага інвесторів до цих областей.

Як видно з даних у таблиці 1, значного інвестування у Карпатському регіоні потребує інфраструктура для розвитку бальнеологічного туризму. Про це свідчить найбільша кількість інвестиційних пропозицій, яка припадає на цей вид відпочинку та рекреації.

В Івано-Франківській та Закарпатській областях потребує розбудови ресурсна база для гірсько-лижного та екотуризму (табл. 1). У Львівській області потребує підтримки готельна інфраструктура.

Таблиця 1. Інвестиційні пропозиції щодо використання та фінансування туристичних ресурсів у розрізі областей Карпатського регіону

| № з/п | область | Пропозиції щодо розвитку та використання туристичних ресурсів |
|-------|-------------------|---|
| 1 | 2 | 3 |
| 1 | Івано-Франківська | <ol style="list-style-type: none"> 1. Спорудження туристичного комплексу «Чорногора». 2. Спорудження гірсько-лижного комплексу «Кринта» (с.Красник Верховинського району). 3. Рекреаційний комплекс в урочищі Гаджина. 4. Будівництво санаторно-оздоровчої та тренувальної бази олімпійського резерву в с. Вишків Долинського району. 5. Розвиток бальнеологічного (СПА) туризму в м. Долина на основі використання оздоровчих властивостей соляної ропи з родовища «Барбара». 6. Спорудження гірськолижного комплексу на горі Михалкова (Косівський район). 7. Аквапарк у м. Яремча. 8. Фунікулер у м. Яремча. 9. Будівництво спортивно-оздоровчого комплексу для заняття дельта- і пара планеризмом в с. Одаїв Тлумецького району. 10. Оздоровчо-лікувальний центр «Апітерапія» у м. Галич. 11. Туристичний комплекс «Сарахманські озера» м. Болехів. 12. Відтворення бойківського села – створення етнопоселення у селі Лолин Долинського району. 13. Облаштування туристичної інфраструктури в заказнику державного значення болото Ширковець (с. Старий Мізунь). 14. Облаштування співочого поля в урочищі «Розтока» для проведення масових розважальних і спортивних заходів. 15. Будівництво туристичного центру «Торунський перевал». 16. Створення дитячого табору «Карпати» у с. Новоселиця Долинського району. 17. Створення центру спадщини Вигодської вузькоколійки. 18. Модернізація гірськолижної бази «Високий перевал» у с. Вишків. 19. Відпочинковий комплекс «Бані» у м. Долина. 20. Будівництво фунікулера в урочищі Запідок. 21. Будівництво залізничної вузькоколійки між Верховинським районом (Україна) та містом Вішеу-де-Сус (Румунія) |
| 2 | Закарпатська | <ol style="list-style-type: none"> 1. Реставрація Чинадівського замку. 2. Будівництво садиби в с. Синяк. 3. Створення курортного комплексу на полонині Головчиска. 4. Створення комплексу оздоровчо-відпочинкового на базі товариства «Катод». 5. Створення відпочинкового комплексу на базі г. Полонина Руна. 6. Створення розважального центру на базі кінотеатру «Мир» в смт. Великий Березний. 7. Будівництво аквапарку в м. Мукачево. 8. Санаторно-лікувальний комплекс в с. Розівка Ужгородського району. 9. Санаторій Теребля-2. 10. Термальні води Тереблянського родовища. 11. Гірськолижний комплекс Полонина Апецька. 12. Спелеоцентр «Солотвино» |
| 3 | Чернівецька | <ol style="list-style-type: none"> 1. Культурно-мистецький оздоровчий комплекс «Фортеця Гетьманів». 2. Будівництво бази відпочинку на березі р. Дністер у селі Рашків. 3. Будівництво бази відпочинку на березі р. Дністер у селі Анадоли. 4. Будівництво бази відпочинку на березі р. Дністер у селі Атаки. 5. Будівництво бази відпочинку на березі р. Дністер у селі Рухотин. 6. Будівництво спортивно-оздоровчої бази в селі Малинці. 7. Відкриття туристично-інформаційного центру у м. Хотин. 8. Лижна траса «SNOW-парк». 9. Будівництво лікувально-оздоровчого центру «Герцаївські джерела». 10. Будівництво відпочинкового комплексу «Чистий відпочинок» |
| 4 | Львівська | <ol style="list-style-type: none"> 1. Будівництво конгрес-холлу. 2. Оздоровчо-лікувальний готельний комплекс. 3. Будівництво стадіону в Трускавці. 4. Земельна ділянка. 5. Земельна ділянка. 6. Земельна ділянка. 7. Земельна ділянка. 8. Земельна ділянка. 9. Земельна ділянка. 10. Підтримка громадського центру створення історико-культурної спадщини в Бродах. 11. Будівництво туристичного об'єкту на земельній ділянці. 12. Будівництво туристичного об'єкту на земельній ділянці. 13. Будівництво туристичного об'єкту на земельній ділянці. 14. Будівництво туристичного об'єкту на земельній ділянці. 15. Будівництво туристичного об'єкту на земельній ділянці. 16. Будівництво туристичного об'єкту на земельній ділянці. 17. Капітальний ремонт їдальні в самбірському районі. 18. Створення рекреаційної бази на базі підземних джерел мінеральних вод. 19. Будівництво придорожніх мотелів (будиночки). 20. Будівництво готелю в Волосянка. 21. Створення музею-скансена видобутку нафти в Бориславі та паломницького центру |

Джерело: дані Державної служби з туризму і курортів України [7].

Варто зауважити, що сьогодні в стані руйнування знаходиться велика кількість культурних пам'яток Закарпаття та Івано-Франківської областей.

Таким чином, аналіз нормативно-правового забезпечення використання і охорони туристичних ресурсів

дозволив виділити кілька слабких місць в сучасній нормативно-правовій базі:

— по-перше, більшість нормативно-правових актів опосередковано стосуються використання соціально-економічних, історико-культурних і природних ресурсів в туризмі;

— по-друге, в нормативно-правовому регулюванні економіки більший акцент зроблено на охороні ресурсів, що використовуються з туристичною метою. Натомість питанням використання ресурсів з туристичною метою приділяється мало уваги.

Відтак, на подальшу перспективу удосконалення нормативно-правової бази повинно здійснюватись у трьох площинах, а саме:

а) нормативно-правове регулювання охорони туристичних ресурсів, зокрема природних та історико-культурних;

б) нормативно-правове регулювання використання природних, історико-культурних та соціально-економічних ресурсів в туристичному бізнесі України;

в) формування нормативно-правової бази, яка сприятиме стимулюванню інвестиційної діяльності для залучення нових туристичних ресурсів як основи для різних видів рекреації та відпочинку.

Окремої уваги і нормативно-правового регулювання потребує використання історико-культурних пам'яток, багато з яких сьогодні знаходяться в стані активного руйнування.

ВИСНОВКИ

Таким чином, для забезпечення повноцінного розвитку туризму у Карпатському регіоні України та в країні загалом необхідно рухатись у напрямі удосконалення нормативно-правових відносин в сфері регулювання використання і охорони туристичних ресурсів як основи функціонування туристичної індустрії.

Подальші дослідження повинні здійснюватись в руслі вивчення ресурсних можливостей областей України для розвитку спеціалізованих видів туризму та пошук шляхів удосконалення нормативно-правового регулювання щодо використання цих ресурсів у різних видах туризму.

Література:

1. Про охорону культурної спадщини: Закон України (від 08.06.2000 р., № 1805-III: офіц. текст станом на 05.04.2015 р.) [Електронний ресурс] // Законодавство України: сайт. — К., 2015. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>

2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України (від 25.06.1991 р., № 1264-XII: офіц. текст станом на 01.01.2015 р.) [Електронний ресурс] // Законодавство України: сайт. — К., 2015. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>

3. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон України (від 06.09.2012 р., № 5206-VI: офіц. текст станом на 29.07.2015 р.) [Електронний ресурс] // Законодавство України: сайт. — К., 2015. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>

4. Про туризм: Закон України (від 15.09.1995 р., № 324/95-ВР: офіц. текст станом на 11.02.2015 р.) [Електронний ресурс] // Законодавство України: сайт. — К., 2015. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>

5. Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки: Розпорядження Кабінету Міністрів України (від 14.08.2013 р., № 843-р: офіц. текст станом на 29.07.2015 р.) [Електронний ресурс] // Законодавство України: сайт. — К., 2015. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-%D1%80>

6. Матвійчук Л.Ю. Інституційні аспекти раціонального використання туристичних ресурсів [Електронний ресурс] / Л. Ю. Матвійчук // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. — 2012. — Вип. 2. — Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/matvijchuk4.htm

7. Державне агентство України з туризму та курортів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/ua/25020/27508/>

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2000), Law of Ukraine "On the protection of cultural heritage", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (Accessed 5 April 2015).

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), Law of Ukraine "On the protection of natural environment", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (Accessed 1 January 2015).

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), Law of Ukraine "On the stimulation of investment activity in priority sectors of economy for creation of new work places", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5205-17> (Accessed 29 July 2015).

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1995), Law of Ukraine "On the tourism", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (Accessed 11 February 2015).

5. Ministry of economic development and trade of Ukraine (2013), "Approving the list of priority sectors of economy", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-%D1%80> (Accessed 29 July 2015).

6. Matvijchuk, L. Ju. (2012), "Institutional aspects of rational using of tourism resources", Visnyk Chernivets'kogo torgoveli'no-ekonomichnogo instytutu, Vol. 2, available at: http://tourlib.net/statti_ukr/matvijchuk4.htm

7. The state agency of tourism and health resorts (2015), available at: <http://www.tourism.gov.ua/ua/25020/27508/>

Стаття надійшла до редакції 30.07.2015 р.

АГРОСВІТ
www.agrosvit.info
Передплатний
індекс: 23892

**ЖУРНАЛ
ВИХОДИТЬ
24 РАЗИ
НА РІК**

Журнал «АГРОСВІТ» включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з **ЕКОНОМІКИ**

(постанова Президії ВАК України від 27 травня 2009 р. № 1-05/2)

**Тел: (044) 223 26 28, 537 14 33, 537 14 32
Тел/факс: (044) 458 10 73
E-mail: economya2008@ukr.net**